

PŘEDMLUVA

Psychoterapii bývá vyčítáno, že prý může pomoci nanejvýš privilegované menšině, a i to pouze ve značně omezené míře. Tato výčitka je veskrze oprávněná, pokud výsledek uskutečněných terapií opravdu zůstává výhradně majetkem nemnoha privilegovaných. Tak tomu ovšem být nemusí.

Reakce na mou knihu *Drama nadaného dítěte* mi ukázaly, že odpor vůči tomu, co chci říct, není mezi laiky rozhodně o nic větší – a u mladé generace možná dokonce menší – než mezi odborníky a že je proto smysluplné a nezbytné neukládat vědomosti, jež jen málokterí získali prostřednictvím terapie, do knihoven, nýbrž je zpřístupnit veřejnosti. Toto přesvědčení vedlo mě osobně k rozhodnutí, že následující roky svého života budu věnovat psaní.

Chtěla bych popsat především procesy odehrávající se všude v životě, jejichž hlubší pochopení se však zakládá na psychotherapeutické zkušenosti. To pochopitelně neznamená, že by se hotová teorie „aplikovala na společnost“, neboť se domnívám, že člověka chápu pouze tehdy, když slyším a cítím, co mi říká, aniž bych se před ním zabezpečovala teoriemi nebo se za nimi schovávala. Hlubinná psychologická práce s jinými a se sebou samým nám ovšem poskytuje nahlédnutí do lidské duše, která nás doprovázejí všude v životě a tříbí naši vnímavost i mimo ordinaci.

Obecné povědomí je zatím ještě hodně vzdálené od poznání, že to, co je dítěti způsobeno v prvních letech života, se nevyhnutelně odrazí na celé společnosti, že psychózy, drogová závislost či kriminalita představují zašifrované vyjádření nejranějších zkušeností. Tento poznatek je obvykle popírán nebo připouštěn pouze na intelektuální rovině, zatímco praxe (politická, právní či psychiatrická)

je i nadále silně ovládaná středověkými představami prostoupenými vyobrazením zla, protože intelekt se k emocionálním oblastem nedostane. Lze dosáhnout emocionálního poznání prostřednictvím knihy? Nevím. Ale naděje, že by se při četbě mohl u toho či onoho čtenáře nastartovat vnitřní proces, mi připadá dostatečně opodstatněná, a chci se o to proto pokusit.

Tato kniha vznikla na základě mé potřeby reagovat na nesčetné dopisy, které mi čtenáři napsali po vydání *Dramatu nadaného dítěte*. Hodně pro mě znamenaly a nemohla jsem na všechny odpovědět osobně. Příčinou bylo částečně, i když ne výhradně, moje enormní časové vytížení. Brzy jsem si uvědomila, že při líčení svých myšlenek a zkušeností z posledních let bych měla být podrobnější, protože se nemůžu opřít o existující literaturu. Z otázek, které jsem dostávala, pro mě vykrystalizovaly dva komplexy problémů: na jedné straně moje definice reality raného dětství, která se odchyľuje od pudového modelu psychoanalýzy, a na straně druhé nutnost ještě jasněji demonstrovat rozdíl mezi pocity viny a smutkem. S tím totiž souvisí palčivá a často opakovaná otázka rodičů, kteří mají o své děti upřímný a opravdový zájem: Co ještě můžeme pro své děti udělat, jakmile jsme si uvědomili, jak silně jsme vydáni napospas nutkání k opakování?

Protože nevěřím v účinnost receptů a rad, přinejmenším pokud jde o nevědomé jednání, nevidím svůj úkol v *apelování na rodiče*, aby se ke svým dětem chovali jinak, než je to pro ně možné, nýbrž v demonstraci souvislostí, v *názorných a emocionálních informacích pro dítě v dospělosti*. Dokud si toto dítě nesmí uvědomovat, co se mu dělo, je část jeho emocionálního života zamrzlá a jeho vnímavost vůči pokořením dětství je tudíž otupena.

Veškeré apely na lásku, solidaritu a milosrdenství však zůstanou marné, *není-li splněn tento důležitý předpoklad mezilidského vnímání a porozumění*.

Tato skutečnost je mimořádně závažná u profesionálních psychologů, neboť bez empatie nemohou účinně použít svoje odborné

znalosti, nezávisle na tom, kolik času pacientovi věnují. Platí to rovněž pro bezmocnost rodičů, jimž ani vysoký stupeň vzdělání ani volný čas, jímž disponují, nepomohou v porozumění jejich dítěti, pokud se musejí emocionálně distancovat od utrpení vlastního dětství. Naopak zaměstnaná matka může někdy pochopit okolnosti situace, v níž se dítě nalézá, během několika vteřin, je-li k tomu vnitřně otevřená a svobodná.

Svůj úkol tedy vidím v tom, že se pokusím učinit veřejnost vnímavou vůči utrpení raného dětství, a pokouším se o to na dvou různých rovinách, přičemž bych na obou rovinách chtěla oslovit někdejší dítě v dospělém čtenáři. V první části tak činím prostřednictvím představení „černé pedagogiky“, tedy výchovných metod, s nimiž vyrůstali naši rodiče a prarodiče. V některých čtenářích možná první kapitola vyvolá pocity hněvu a vzteku, které mohou být velice léčivé. Ve druhé části popisují dětství tří osob: drogové závislé ženy, politika a vraha dětí, kteří byli sami v dětství obětmi těžkého ponižování a týrání. Obzvláště ve dvou případech se opírám o jejich vlastní líčení dětství a pozdějšího osudu a chtěla bych čtenářům pomoci tato otřesná svědectví pochopit. Všechny tři osudy dokládají ničivou roli výchovy, její záhubu života, její nebezpečí pro společnost. I v psychoanalýze, zejména v pudovém modelu, lze prokázat stopy pedagogického postoje. Tomuto tématu jsem se chtěla původně věnovat v jedné kapitole této knihy, vzhledem ke své rozsáhlosti se však muselo stát předmětem samostatné publikace, jež má vyjít v brzké době a kde se rovněž vymežím vůči jednotlivým psychoanalytickým teoriím a modelům zřetelnějším způsobem než v dosavadních knihách.

Tato kniha vzešla z vnitřního dialogu se čtenáři *Dramatu* a je třeba ji chápat jako jeho pokračování. Lze ji číst i bez znalosti *Dramatu*; pokud by však skutečnosti zde popsané měly vést k pocitům viny, nikoli smutku, bylo by žádoucí seznámit se i mou předchozí prací. Je rovněž důležité a užitečné mít při četbě neustále na paměti, že

rodiči a dětmi nejsou myšleny určité osoby, nýbrž určité *poměry, situace* nebo *právní situace*, které se týkají nás všech, protože všichni rodiče byli kdysi dětmi a většina dnešních dětí bude jednou rodiči.

Když Galileo Galilei v roce 1613 předložil matematické důkazy koperníkovské hypotézy, že se Země otáčí kolem Slunce a nikoli naopak, bylo to církví označeno za „nesprávné a absurdní“. Galilei byl přinucen svou tezi odvolat a následně oslepl. Teprve o 300 let později se církev konečně odhodlala své mylné představy vzdát, vyškrtnula Galileiova díla z indexu a uvolnila je k vydávání.

Dnes se nacházíme v podobné situaci jako církev za časů Galileových, avšak ve hře je mnohem víc. Naše volba pravdy nebo klamu bude mít pro přežití lidstva mnohem závažnější důsledky, než tomu bylo v 17. století. Již před několika lety totiž bylo prokázáno – což je nám dosud stále zakázáno vzít na vědomí –, že ničivé důsledky traumatizace dětí se nevyhnutelně odrazí na celé společnosti. Tento poznatek se týká každého jednotlivce a musí – až bude dostatečně rozšířen – vést k radikální změně naší společnosti, především k osvobození od slepé eskalace násilí. Následující body se pokoušejí naznačit, co je zde míněno:

1. Každé dítě přichází na svět, aby rostlo, aby se rozvíjelo, aby žilo, milovalo a vyjadřovalo svoje potřeby a pocity, v zájmu své ochrany.
2. Aby se dítě mohlo rozvíjet, potřebuje respekt a ochranu dospělých, kteří ho berou vážně, milují ho a upřímně mu pomáhají se zorientovat.
3. Jsou-li tyto životně důležité potřeby dítěte frustrovány, je-li dítě namísto toho vykořisťováno pro potřeby dospělých, bito, trestáno, zneužíváno, manipulováno, zanedbáváno, podváděno, aniž by kdo ze svědků zasáhl, je trvale poškozována jeho integrita.

4. Normální reakcí na poškození by byl hněv a bolest. Protože však vztek na poškozující okolí zůstává dítěti zakázán a prožívat bolest v osamění by bylo nesnesitelné, musí dítě tyto pocity potlačit, vzpomínku na trauma zatlačit do pozadí a útočníka si idealizovat. Dítě si později neuvědomuje, co mu bylo způsobeno.
5. Pocity hněvu, bezmoci, zoufalství, touhy, strachu a bolesti, odštěpené od své skutečné příčiny, se však přesto projeví, a to prostřednictvím ničivých aktů namířených proti jiným lidem (kriminalita, genocida) nebo proti sobě samému (drogová závislost, alkoholismus, prostituce, psychická onemocnění, sebevražda).
6. Oběťmi msty se velmi často stávají vlastní děti, které mají funkci obětního beránka a jejichž pronásledování je v naší společnosti ještě stále plně legitimní, ba dokonce se mu dostává značného uznání, jakmile se označuje jako výchova. Je tragické, že lidé bijí své děti, aby necítili, co jim prováděli jejich vlastní rodiče.
7. Aby se z týraného dítěte nestal zločinec nebo duševně nemocný, je nutné, aby minimálně jednou v životě potkalo člověka, který jednoznačně ví, že šílené není bité, bezmocné dítě, nýbrž jeho okolí. V tomto směru může informovanost nebo neinformovanost společnosti pomoci zachránit život nebo přispět k jeho zničení. Zde mají příbuzní, právníci, soudci, lékaři a ošetřovatelé významnou možnost jednoznačně se dítěte zastat a věřit mu.
8. Společnost dosud chrání dospělé a obviňuje oběti. Ve své slepotě byla podporována teoriemi, které plně odpovídají výchovnému vzorci našich pradědů a v dítěti vidí lstivé, zlými pudy ovládané stvoření, které si vymýšlí prolhané báchorky a napadá nevinné rodiče nebo po nich sexuálně touží. Ve skutečnosti má každé dítě tendence vinit z rodičovských krutostí sebe samo a zbavovat rodiče, které stále miluje, zodpovědnosti.
9. Teprve několik let lze pomocí nových terapeutických metod dokázat, že potlačené traumatické zážitky z dětství se ukládají v těle a že mají, ač zůstávají nevědomé, vliv na pozdější život

dospělého člověka. Elektronická měření, prováděné na ještě nenarozených dětech, dále odhalila skutečnost, již si většina dospělých dosud neuvědomovala, a sice že *dítě od začátku vnímá a učí se jak něhu, tak i krutost.*

10. Díky těmto poznatkům odhalí každé absurdní chování svou dosud skrytou logiku, jakmile traumatické zkušenosti učiněné v dětství již nemusejí zůstat ve tmách.
11. Naše vnímavost vůči dosud všeobecně popíraným krutostem z dětství a jejich následkům povede sama od sebe k tomu, že předávání násilí z generace na generaci skončí.
12. Lidé, jejichž integrita nebyla v dětství poškozena, kterým se od rodičů dostalo ochrany, respektu a upřímnosti, budou v mládí i později v životě inteligentní, citliví, empatičtí a vysoce vnímaví. Budou se radovat ze života a nebudou mít potřebu ubližovat jiným lidem ani sobě samotným, či dokonce zabíjet. Budou využívat své moci k tomu, aby se bránili, avšak nikoli k tomu, aby napadali jiné. Ke slabším, tedy i ke svým dětem, se ani nebudou umět chovat jinak než s respektem a ochranně, protože tak to kdysi sami zažili a protože v nich byl *tento* poznatek (a nikoli krutost) od počátku ukládán. Tito lidé nebudou nikdy s to pochopit, proč jejich předkové kdysi museli vybudovat gigantický válečný průmysl, aby se v tomto světě cítili dobře a bezpečně. Protože se obrana před prvotním ohrožením nestane jejich nevědomým životním úkolem, budou schopni zacházet s reálným ohrožením racionálněji a kreativněji.